

5. Povolná R. Cross-cultural analysis of conference abstracts. *Discourse and Interaction*, 2016. 9(1), 29–48. DOI: 10.5817/DI2016-1-29

6. Ramírez-Castañeda V. Disadvantages in preparing and publishing scientific papers caused by the dominance of the English language in science: The case of Colombian researchers in biological sciences. *PLoS one*, 2020. 15(9). e0238372.

7. Zou C., Gong W., Li P. Using online machine translation in international scholarly writing and publishing: A longitudinal case of a Chinese engineering scholar. *Learned Publishing*. 2023. 36(4), 585–595. <https://doi.org/10.1002/leap.1565>

8. Єфименко Т. М. (2020). Міжмовна інтерференція та шляхи її подолання. *Modern researches in philological sciences: Collective monograph*. 2020. Riga: *Publishing House "Baltija Publishing"*. <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-37-2/4>

9. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вид. 5-те, випр. Вінниця: Нова книга, 2018. 656 с.

10. Сокол М. О., Черній Л. В. Англомова професійна комунікація студентів магістратури нефілологічних факультетів. *Вісник науки та освіти*. 2023. Вип. № 11 (17). С. 1091–1104. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-1091-1104](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-1091-1104)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-404-7-49>

NONVERBAL COMMUNICATION

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАЦІЯ

Novosad N. P.

*Postgraduate student at the Applied
Linguistics Department
Lesya Ukrainka Volyn National
University
Lutsk, Ukraine*

Новосад Н. П.

*аспірантка кафедри
прикладної лінгвістики
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Засоби невербальної комунікації є об'єктом вивчення різних сфер, зокрема психології, психіатрії, соціології, антропології, біології, семіотики та лінгвістики. Комплексне розуміння специфіки невербальної комунікації уможливило поліпарадигмальність підходів вітчизняних та зарубіжних вчених, дослідження яких присвячені

невербаліці, зокрема, Ф. С. Бацевича, Дж. К. Бургун, Дж. Вудол, М. В. Гембла, Т. К. Гембл, П. Екмана, І. В. Ковалинської, Н.-Дж. Мур, Т. Ф. Осіпової, С. Пайнтон, В. В. Фрізена, Л. Хан.

У цій роботі звернемо увагу на трактування поняття *невербальна комунікація*, розглянемо основні засоби невербальної комунікації, окреслимо їх диференційні ознаки. Учені схильні вважати, що комунікація – це процес обміну інформацією вербальними та невербальними засобами. Повідомлення, яке адресант має намір транслювати відповідним каналом, передусім кодується обраним кодом та декодується адресатом. Поділяємо думку А. Мехрабіана, ученого-психолога університету Каліфорнії, що ми сприймаємо 55% інформації завдяки мові тіла, 39% – завдяки тону голосу і лише 7% – завдяки словам [7].

Дж. Грін, професор університету Пердью стверджує, що невербальна комунікація – це все, що ми робимо в нашій повсякденній інтеракції, за винятком слів, які вимовляємо. До невербаліки слід зарахувати вираз обличчя, жести, зоровий контакт, артефакти, такі як одяг та прикраси [4]. П. А. Андерсен зазначає, що невербальне спілкування має бути усвідомленим й структурно відповідати усталеному компонентному ланцюжку: адресант – код (контакт, контекст) – повідомлення – адресат (модель Якобсона) [3; 6]. Якщо таких критеріїв дотримано, то маємо підстави вести мову про акт комунікації, основне навантаження в якому припадає на засоби невербаліки.

Дж. К. Бургун під невербальною комунікацією розуміє будь-яку поведінку, за винятком словесних відповідників, які супроводжують її, що формує соціально спільну систему кодування. Ця поведінка здійснюється з наміром, інтерпретується як зумисна, притаманна членам мовної спільноти та має загальноприйняту інтерпретацію [4, с. 8–9]. С. Пайнтон та Л. Хан стверджують, що дефініція невербальних засобів запропонована Дж. К. Бургун близька до трактування вербальної комунікації; крім того, учена дискредитує цінність невербальних засобів комунікації для передачі прихованого значення [10].

На думку Ф. С. Бацевича «невербальні засоби комунікації – це елементи комунікативного коду, які мають немовну (але знакову) природу і разом з засобами мовного коду служать для створення, передачі і сприйняття повідомлюваного» [1, с. 59].

Ураховуючи способи передачі та сприйняття інформації, Ф. С. Бацевич поділяє невербальні засоби спілкування на акустичні (просодичні), оптичні (проксемічні, зовнішній вигляд), тактильно-кінестичні (такесика), ольфакторні (запахи) та темпоральні (хронемічні) [1, с. 60].

Н.-Дж. Мур, професор комунікації університету штату Апалачі, у праці *Nonverbal Communication Studies and Applications* виділяє такі

сфери невербальної комунікації як: гаптика (дотики), проксеміка (просторові характеристики та відстань; територія та навколишнє середовище), кінесика (міміка, жести, рухи тіла), вокалізм (парамова), хронеміка, ольфактика, зовнішній вигляд: мова тіла, тілесні модифікації та одяг [9].

Т. К. Гембл, Майкл В. Гембл вважають, що невербальна комунікація транслюється нелінгвальними засобами. Це дії чи атрибути людини, включаючи зовнішній вигляд, використання об'єктів, звуків, часових параметрів, запаху та простору, які мають соціальну значущість та підсилюють значення один одного. Сюди належать візуальні/кінесичні засоби, такі як міміка, погляд (рух очей), жести, орієнтація тіла; вокальні/паралінгвістичні сигнали такі як гучність, темп, висота та інтонація; проксемічні сигнали, такі як простір і відстань, ольфакторні або нюхові сигнали; сигнали, надані за допомогою артефактної комунікації та зовнішнього вигляду; сигнали, що надсилають за допомогою кольору; хронемічні або часові сигнали [5, с. 152].

Т. К. Гембл, М. В. Гембл виділяють 8 галузей невербальної комунікації: кінесика, паралінгвістика, проксеміка, гаптика, хронеміка, ольфактика, артефакти та зовнішність, колір [5, с. 158].

Звернемо увагу на кожну означену сферу докладніше. Термін *кінесика* запропонований антропологом Р. Бердвістеллом, який стверджував, що рухи тіла – це базові одиниці поведінки, які учений називає кінемами. До них відносять міміку, жести, поставу та її зміни, темп ходи, нахил тіла, орієнтацію тіла, рухи рук, ніг, погляд (мову очей). Також кінесика включає різні дії зі своїм тілом та артефактами, наприклад, потирання руки чи гра з каблучкою [8].

І. В. Ковалінська виокремила окулесіку як самостійний напрям невербальної комунікації. Уважаємо, що окулесіка або мова очей є невід'ємною частиною кінесики, тому що перше, на що ми звертаємо увагу під час розмови є обличчя, а саме погляд, який допомагає зрозуміти чи особа хоче розпочати, продовжити чи зупинити інтеракцію. Мова очей включає рухи очей, звуження чи розширення зіниць, а також частоту кліпання та погляд [2].

Вокаліка або парамова зорієнтована на дослідження впливу голосу на процес комунікації. На цьому аспекті фокусують увагу Т. К. Гембл та М. В. Гембл, які схильні вважати, що всі невербальні засоби пов'язані з голосом є частиною паралінгвістики. Вони стверджують, всі повідомлення, які ми артикулюємо є парамовою або вокалікою та зараховують до неї висоту тону, гучність, темп, артикуляцію, швидкість, вимову, вагання та мовчання [5, с.163–165].

Проксеміка – це наука про простір та відстань. Засновник проксеміки Е. Хол виокремлює чотири зони дистанціювання з огляду на соціальне

значення: інтимну (від 0 до 45 см), особисту (від 5 до 120 см), соціальну (від 120 до 400 см) та публічну (400–750 см) [5, с. 168–169].

Науку про дотики іменують гаптикою. Дотики – невід’ємні засоби спілкування, наприклад, рукостискання як знак привітання чи прощання. Дотик може експлікувати агресію, вподобання, соціальний статус або особисті стосунки [5, с. 171].

Ольфактика зосереджена на запахах та їх впливі під час комунікації. Запах є невербальним ідентифікатором статусу людини, наприклад, запах дорогих парфумів. Запахи можуть викликати спогади, сприяти визначенню професії людини.

Хронеміка сфокусована на часових параметрах, зокрема на тому, як адресант ставиться до часу та як це відображається на сприйнятті адресата; водночас вона зорієнтована на тому як людина використовує час для спілкування, розпоряджається ним тощо [5, с. 174].

Артефакти, зовнішній вигляд та колір включають в себе одяг, прикраси, засічку, зовнішній вигляд, те, як людина доглядає за собою, а також використовує колір чи поєднання кольорів для передачі повідомлюваного. Графеміка включає в себе почерк, специфіку знаків верхнього та нижнього регістрів, розміщення розділових знаків та скорочення.

Отже, невербальна комунікація – це акт взаємодії між адресантом та адресатом, під час якого інформація кодується, транслюється та декодується. Невербальні засоби породжуються свідомо (наприклад, рівна постава для вираження впевненості та влади) і несвідомо (мимовільні рухи очима, жести).

Як бачимо, невербаліка є недостатньо дослідженою та багатогранною. В рамках невербаліки як широкого парадигмального поля виокремлено низку вужче зорієнтованих сфер (кінесика, окулесика), спрямованих на ґрунтовне висвітлення кількох споріднених між собою векторів (кінесіку, окулесіку, вокалізм (парамову), хронеміку, проксеміку, гаптику/такесіку, ольфактику).

Література:

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Вид. центр “Академія”, 2004. 344 с.
2. Ковалинська І. В. Невербальна комунікація. Київ: Освіта України, 2014. 289 с.
3. Peter A. A. *Nonverbal communication: forms and functions*. CA: Mayfield Publishing Company. 1999. 394 p.
4. Burgoon J. K., Guerrero L. K., Floyd, K. *Nonverbal communication: Studies and applications*. Oxford, UK: Oxford University Press. 2010. 503 p.

5. Gamble T. K., Gamble M. W. *Interpersonal Communication: Building Connections Together*. Sage publication. 2014. 496 p. URL: [https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/53604_Gamble_\(IC\)_Chapter_6.pdf](https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/53604_Gamble_(IC)_Chapter_6.pdf)
6. Jakobson R. *Linguistic and Communications Theory*. American mathematical Society. 1961. 739 p.
7. Mehrabian A. *Silent Messages: Implicit Communication of Emotions and Attitudes*. 2d ed. Wadsworth Pub. Co. 1981. 196 p.
8. Matsumoto D., Hwang H.C., Frank M.G. *Handbook of Nonverbal Communication*. American Psychological Association. 2016. 556 p.
9. *Moore N.-J. Nonverbal Communication: Studies and Applications*. Cognella. Inc., San Diego, CA. 2020. 550 p.
10. Paynton S. T., Laura K. H. *Survey of Communication Study*. 2018. URL: https://en.wikibooks.org/wiki/Survey_of_Communication_Study.